

Några anteckningar om Ludvika kyrkobyggnad

Falk, Erik,

22 B e Br. Ludvika kyrkan

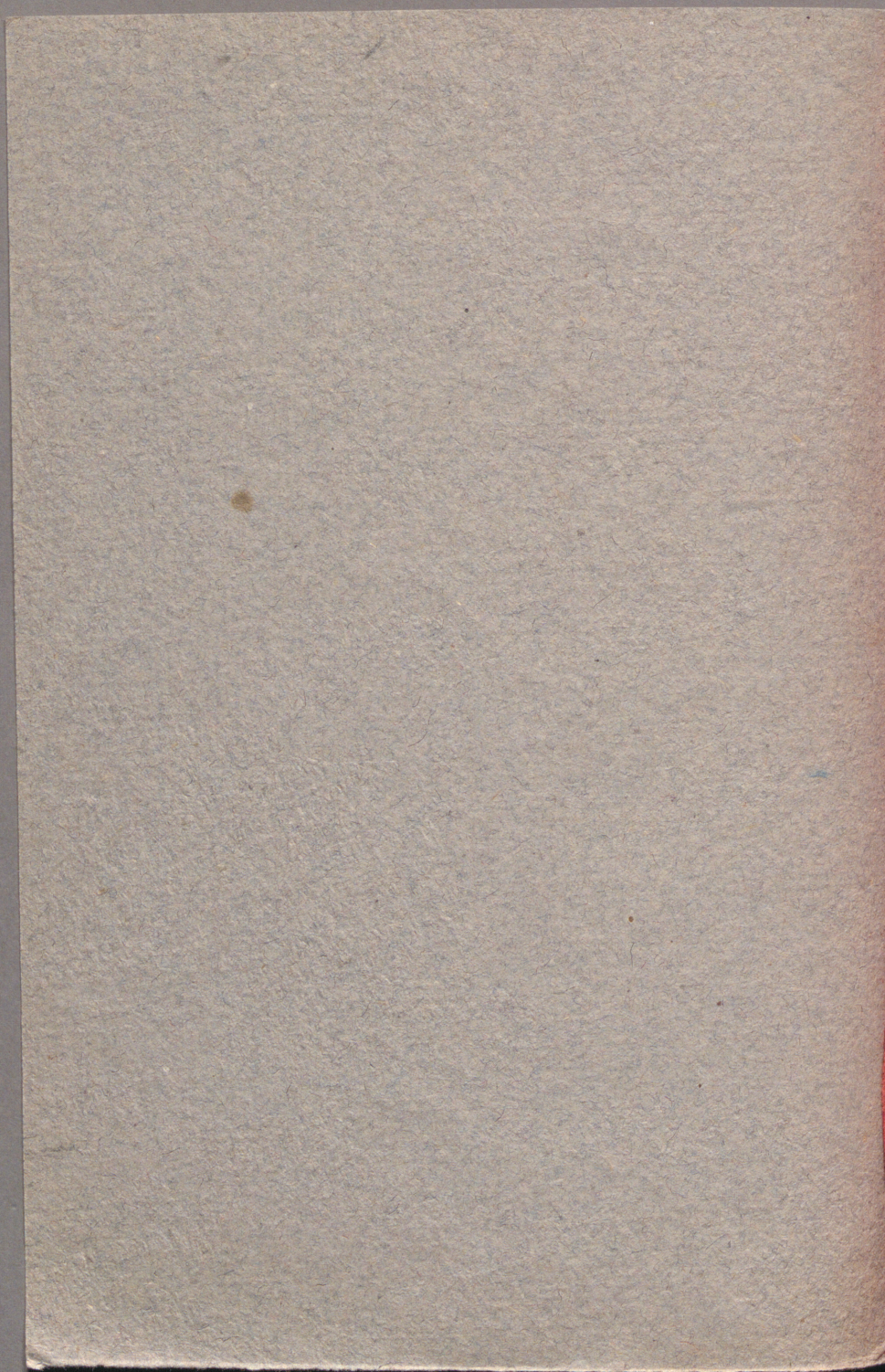
National Library
of Sweden

LUDVIKA

Erasmus
(182)

Dalman

1709

Öfversigt
S. 5
TALARENE
(S. 1)

NÅGRA ANTECKNINGAR

OM

LUDVIKA KYRKOBYGGNAD

AF

ERIK FALK

LINDSBERG
BOKFÖRLAGETENS F. O. B.
1888

Kungl. bibliotek

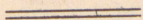
0 0000 000084717

ERIK FALK

NÅGRA ANTECKNINGAR

OM

LUDVIKA KYRKOBYGGNAD

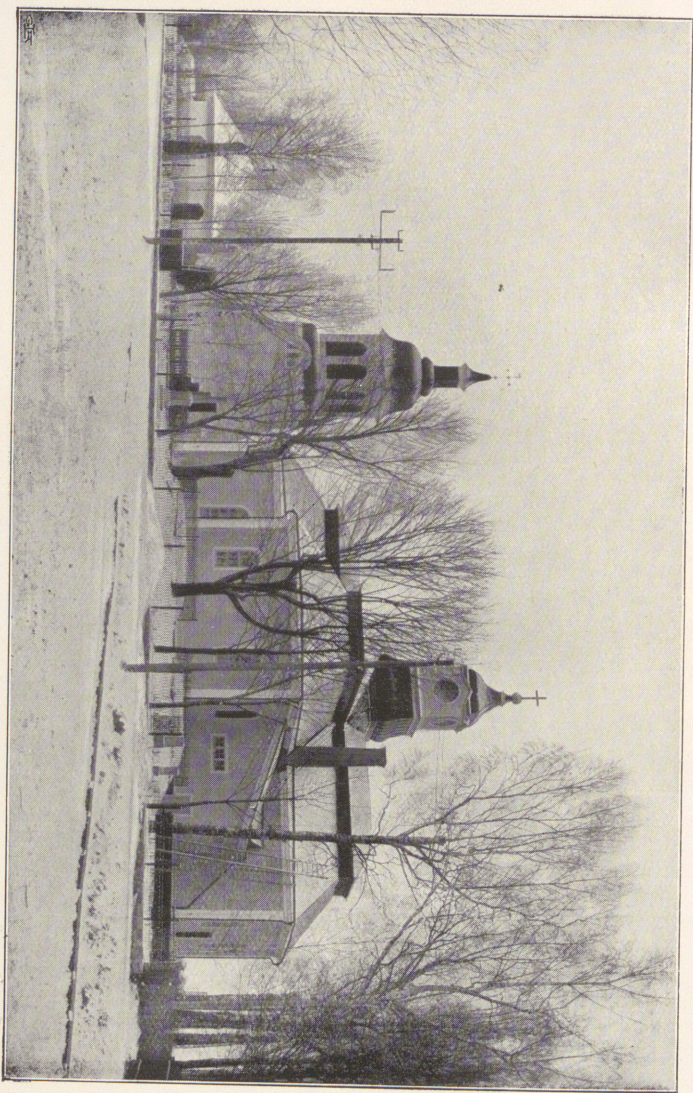
1875

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

1875

Ludvika kyrka.

Foto K. Öberg, Grangårde.

NÅGRA ANTECKNINGAR

OM

LUDVIKA KYRKOPYGGNAD

DESS TILLSTÅNDE OCH KYRKANS UNDER ÅREN 1908—1909

BEFÖRVADE OCH SAMLADE OCH TILL TRYCKET BEFÖRVADE

AF

ERIK FALK

KYRKOPYGGNADSKOMMITTERADES SEKRETERARE

Utgått till förmån för Ludvika kyrkobyggnadskassa

LINDESBERG
BÄRGSLÄGSPOSTENS TRYCKERI
1909

STOCKHOLM

Lutskas lyks.

Poto K. Oboz. 1900.

NÅGRA ANTECKNINGAR

OM

LUDVIKA KYRKOPYGGNAD

MED ANLEDNING AF KYRKANS UNDER ÅREN 1908—1909 GENOM-
GÅNGNA RESTAURERING SAMLADE OCH TILL TRYCKET BEFORDRADE

AF

ERIK FALK

KYRKOPYGGNADSKOMMITTERADES SEKRETERARE

Säljes till förmån för Ludvika kyrkobyggnadskassa

LINDESBERG
BÄRGSLAGSPÖSTENS TRYCKERI
1909

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1900

Ludvika socken, som i enlighet med Kungl. Maj:ts bref af den 20 juni 1853 vid prosten C. J. Söderströms i Grangärde fränfalle den 22 april 1863 erhöi den länge förgäfvcs sökta tillåtelsen att få afskiljas från Grangärde socken för att bilda egen församling, är därför såsom sådan ej gammal. Men som bygd har orten otvifvelaktigt hög ålder, då den rikliga tillgången på järnmalm lockade till tidiga försök med framställande af järn. En Ludvika sockens historia kan emellertid ej föras längre tillbaka än till den s. k. nya tidens ingång eller närmare bestämdt till midten av 1500-talet, då i förvarade handlingar byar, gårdar och hyttor återfinnas under namn, hvilka bibehållit sig till våra dagar, om ock med större eller mindre förändringar.

Så finna vi exempelvis i Gustaf Wasas brevväxling samt i domstolshandlingar från denna tid, personer omnämnda, hvilka angifvas vara bosatta i "Södra Gudwijka" eller "Södergudwijka" (sedermera Sörgovik, nu Sörvik), "Pedersbodha" (nu Persbo), Lodwijkom (Lodwijka, Låd-wika, Lodviken m. m., nu Ludvika) etc.

Folkmängden var dock länge nog obetydlig. Hela Grangärde socken med Ludvikadelen hade enligt i riksarkivet förvarade uppgifter för året 1571 endast 250 invånare, fördelade på 50 hushåll. Att döma af en i A.

Magnevill "Grangärdes Församlings Minnesbok" meddelad "Bya och Gårda lengd i Grengé" för år 1628, jämförd med "förteckning på lik som äro begrafne i Grengé", kunna vi antaga invånareantalet i nuvarande Grangärde och Ludvika församlingar hafva uppgått vid sagda tid till högst 7—800 personer, hvaraf på Ludvikadelen förmodligen kommit 2—300 personer.

Och dock ansågo sig dessa fåtaliga "Utomsjö"- eller "Nedansjöboar" (nuv. Ludvika församling) vara i stånd till att åt sig uppföra ett särskildt gudstjänsthus eller s. k. kapell, och detta utan att någon som hälst lindring i deras skyldighet att med öfriga sockenboar deltaga i byggnads- och underhållskostnad för kyrka och prästgård i Grangärde kyrkby medgafs dem.

Denna offervillighet var gifvetvis ett uttryck för ett i tidsandan liggande religionsbehof, men den kan ock till stor del förklaras af den makt prästerskapet hade öfver sina församlingsmedlemmar. Det fordrades nämligen, att åtminstone en person från hvarje hushåll hvarje sön- och hälgdag skulle bevista gudstjänsten, och att detta icke var lätt att efterkomma för de i Ludvika boende, kan man väl förstå, då vägarna denna tid ofta blott voro gångstigar, och, var man hänvisad till rodd eller isfart öfver Wessman och med densamma i förbindelse stående sjöar, var färden tröttande och farlig nog. Men med sådana ursäkter fick man ej komma till pastor för att försvara uteblifvandet från någon gudstjänst — "stockstraffet" tillämpades utan förbarmande.

Nu hade "Utomsjöboarne" den förhoppningen, att om de åt sig uppbyggde ett kapell, så skulle de därigenom befrias från den svåra kyrkfärden till Grangärde, och med hjälp af dåvarande ägaren till Ludvika bruk, fältmarskalken Axel Lilje, eller möjligen och troligare med bistånd af dennes ställföreträdare, bergmästaren Peder Jönsson, uppfördes på bruket tillhörig mark på norra sidan om Ludvika ström (nuv. Kapellhagen) en anspråkslös byggnad för gudstjänstfirandet.

Ludvika första kapellbyggnad, som blef färdig 1652, beskrifves i "Inventarium Ecclesiasticum Uthi Capellet

vid Lådwijska Bruuk Anno 1697 d. 7 Augusti — — —
upprättadt“ (Grangärde kyrkoarkiv), på följande sätt:

1. Sjelfwa kyrkan eller Capellet af gådt fuhruverke bygd, med dubbelt, wähl spånadt tak; och wäggarne utantill fodrade med spånade bräder och dividerade efter architecteurwijs med sin Capitaile och Pelare; hela huset aldeles fridt från takdråpp och väggerinningh.
2. Hwalf dubbelt högt af änkla sågbräder och gådt snickarearbete.
3. En dubbel döör på gafverlen med förtennt portspijk, gådt låås och nyckel.
4. Gålfvet, träätilljor och X st. järnhällar närmast in-till choret.
5. In alles äro sju fönsterlag, fyra dubbla och Tree änkla, inslutandes sextio fönster.
6. Altaret af trää, tree alnar långt, $1\frac{1}{8}$ bredt.
7. Ny Predikostol, målhad och förgyld; hvarpå 1 st. Tinglas med fyra Rum, wahrandes odugligt.
8. Bänckar och dörrar, gått snickarearbete, 2 st. i i Choret, och på Stora Gången 16 st. Manfålczk och 18 st. Qvinfolkz.
9. I lilla Södra hörnen 7 st. bänckar för Cronsmederna.
10. En vackert målhad Läcktare med 8 st. svarfvade Pelare därunder, med 15 Manfolkz och 9 st. Qvinfolkz bänckar. Någorlunda behållne.
11. Sachristian af trää, wälspånadt tak och brädfodrade väggar utantill; Inuti är taket groft och plumpt, böör bräadfodras och hwijtlimmas, efther huset är mörkt.
12. Tvenne fönster med goda jerngallror och lukor förr.
13. Bänckar på tvänne sijdor och ett hähl på östra väggen som böör tillslutas.

Det var emellertid ej ofta, som “Capell borna“ — hvilket hädanefter blef benämningen på församlingsmedlemmarna i Ludvika-delen — till en början kommo i åtnjutande af gudstjänst i den af dem uppförda kapellbyggnaden. Säkert nog var härtill en bidragande orsak deras “tröghet“ att utbetala, hwad enligt upprättadt “con-

tract“ skulle tillkomma tjänsteförrättande pastor. Klagomål häröfver anfördes vid visitationen i Grangärde den 22 jan. 1685. Biskopen, det var den myndige Carl Carlsson, ansåg sig ock vid detta tillfälle böra förmana kapellborna att flitigare komma till kyrkan i moderförsamlingen “de Söndagar, som de intet hafwa tienst vid Capellet, och dhe tienstfolk, som intet villia gå fram de någe sättias i stochen“.

Någon lindring i kapellbornas utgifter till aflönande af Grangärde prästerskap, då de nu därjämte betungades med extra kostnader för predikoturerna till kapellet, kom gifvetvis ej i fråga. Tvärtom påmintes de vid det tillfälle, då biskop Carlsson fastställde lönekonventionen för prästerskapet i Grangärde, som skedde i Söderbärke den 12 april 1687, att utom de 5 $\overline{\text{r}}$ järn, som af hvarje matlag skulle erläggas, när gudstjänst förrättades vid kapellet, särskildt smederna vid bruket därjämte borde öka på något i sina förut erlagda kontanta bidrag till prästlönerna.

Ej nöjda med de fåtaliga gudstjänsterna lyckades kapellborna år 1695 utverka, att “pædagogæ“ (skolmästaren) i Grangärde höst och vår skulle vara bosatt i Ludvika och där förrätta gudstjänst. Samma och närmast följande år genomgick kapellbyggnaden en grundlig reparation, och var det säkerligen vid detta tillfälle, som ny predikstol anskaffades (se ofvan meddelade syneinstrument från 1697).

Femtio år därefter (1745) var byggnaden “til tak, väggar och golf så bofälligt, att det (kapellet) aldeles behöfwer ombyggas. Läcktaren och bänckarne häruti behöfwa äfven reparation, men predikstolen och altaret med disken äro i någorlunda godt stånd“.

Under ledning af den driftige “herren till Ludvika bruk“, friherre C. G. Cedercreutz, beslöto sig kapellborna för nybyggnad, och lades på södra sidan om Ludvika ström grunden till den nya, ännu kvarvarande kyrkobyggnaden år 1749, hvilken fullbordades tre år därefter och under namn af “Ludovica Ulrica“ invigdes den 23 oktober 1752.

En beskrifning på densamma i dess första skick återfinna vi i "Inventarium ecclesiasticum den 1 Dec. 1801":

"Capellet, som grundlades 1749 och fullbordades 1752, är till structure korskyrka af furutimmer, utantill beklädt med bräder och taket beslaget med spån. Midt öfver korset är ett litet torn med listverke äfven beklädt dels med jernplåtar dels med spån, samt därofvån på en förgylld glob, med förgyllda kors. Dörrar, fenster, bänkar och allt innanrede är i godt stånd. Dörren till sacristian är beslagen med jernplåtar och fenstret med behällne jerngaller försedt. Det är en liten vinkällare murad af gråsten. — Klockstapel'n i sydöstra hörnet från kyrkan är ock spånslagen samt med luckor och allt tillbehör väl behållen."

Med säkerhet var dock kyrkan till en början ej brädbeklädd utvändigt, utan voro att döma af räkenskaperna för byggnaden timmerväggarna tjärstrukna och något år därefter rödfärgade. Ej håller var sakristian försedd med särskilda skyddsanordningar förrän efter den stöld, som begicks år 1753, då "Capellets kassa och skrud" bortstulos. (Tjuvarna upptäcktes och undergingo dödsstraff.)

Utom hvad kapellborna i virke och arbete släppt till för byggnadens fullbordande, hade man af moderförsamlingen måst låna 5,572: 16 Dlr kmt, enligt den 2 januari 1753 uppgjord räkning.

Genom försäljning af virke och inventarier från gamla kapellbyggnaden (predikstolen inköptes af Mockfjärds kapell för 180 Dlr kmt), genom kollektor och genom försäljning af bänkplatser i icke indelade bänkar inflöto 3,295: 8 Dlr kmt, hvilket belopp användes till inköp af prydnader till kyrkan, såsom:

altartafla, målad af "Mästaren Osterdam".	1,520: —
förgyllning vid altaret	1,100: —
predikstolens prydnader	375: —

o. s. v.

Trots upprepade framställningar erhöLL Ludvika kapellförsamling ej egen pastor förrän 1779, då förutvarande pastorsadjunkten i Grangärde Eric Uglå hitflyttade.

Kapellbornas begäran om egen kyrkogård bifölls 1782, och kunde densamma tagas i bruk år 1784, då trädgårdsmästaren vid Ludvika bruk Joh. Wikström här jordades den 23 september.

Ett efter dåtida förhållanden storartadt orgelverk anskaffades åren 1827—1829, då orgelbyggaren Strand hit levererade den nu kasserade orgeln, och har densamma tjänstgjort efter mindre reparationer åren 1854 och 1884, ända till dess i samband med kyrkorestaureringen år 1908 anskaffande af ny orgel blef beslutadt, om ock orgeln sista tiden gifvetvis beredde både orgelnisten och åhörarna besvär och oehag.

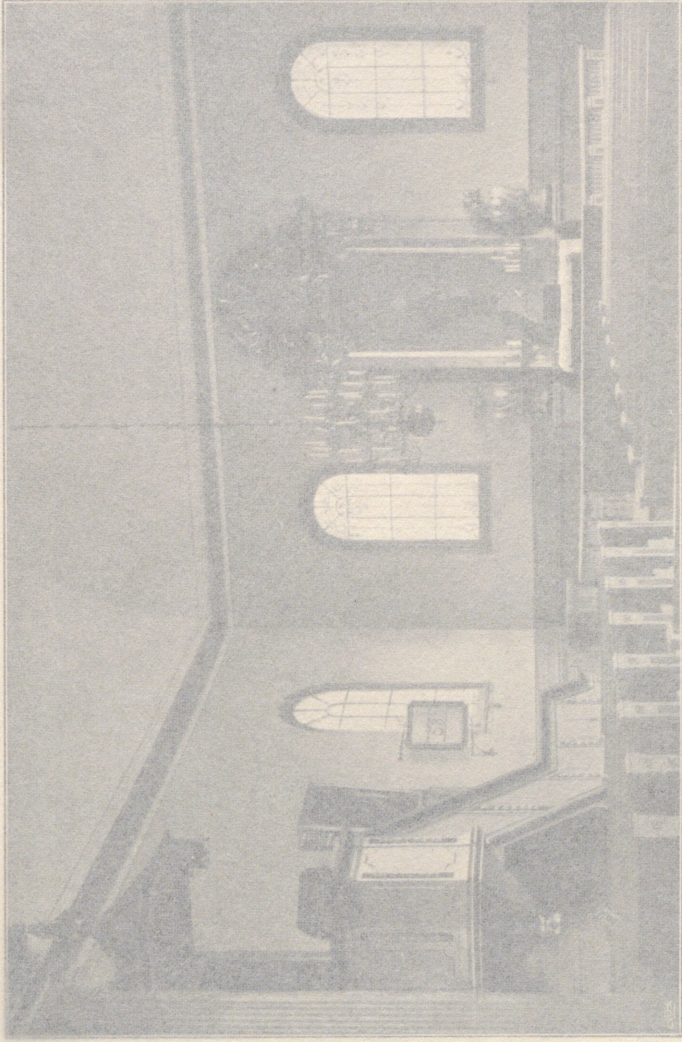
Sådan kyrkan skildrades i ofvananfönda beskrifning från år 1801, så har den som bekant nästan oförändrad tedt sig ända till våra dagar.

De förut fyrkantiga fönstren blefvo dock efter på korfönstren utfördt försök upphuggna och försedda med rundbågar åren 1871—72, hvarjämte det befintliga spåntaket, som på mindre än 30 år måst repareras 6 gånger, utan att resultatet blef tillfredsställande, år 1900 utbyttes mot tak af järnplåt.

Utom mindre målningsarbeten och en 1875 skedd lyftning af norra korset, som sjunkit, då där liksom öfver allt saknades grundstenar under kyrkan, jämte omläggning af trappstenar blef ock kyrkans inre oförändradt under hela förra århundradet, intill år 1885, då golfvet omlades och väggarna rappades, bänkarna reparerades och målningen förnyades för en kostnad af sammanlagdt c:a 3,400 kr. Värmeanordning hade dock redan år 1878 ombesörjts genom anskaffande af en s. k. Gurneysk ugn, som med inmurning och uppställning kostade omkring 1,500 kronor.

Åskledare på kyrkan uppsattes första gången år 1870, utbytt år 1897 mot ny, hvilken senare dock vid restaureringen föregående år befanns oduglig, hvarför såväl kyrka som klockstapel då försågos med modern åskledareanordning.

Klockstapeln ägde till en början 3 klockor, hvilka dock såsom spruckna utbyttes år 1814 mot 2:ne nya för

Ludvika kyrka. Koret.

Foto K. Öberg, Grangströda.

Kapelbarnas begäran om egen kyrkogård bifölls 1782, och kunde densamma tagas i bruk år 1784, då trädgårds-mästaren vid Ludvika bruk Joh. Wikström här jordades den 23 september.

Ett efter dåtida förhållanden storartadt orgelverk anskaffades åren 1827—1829, då orgelbyggaren Strand hit levererade den nu kasserade orgeln, och har densamma tjänstgjort efter mindre reparationer åren 1854 och 1884, ända till dess i samband med kyrkorestaureringen år 1908 anskaffande af ny orgel blef beslutadt, om ock orgeln sista tiden gifvetvis beredde både orgelnisten och åhörarnas besvär och ohälsa.

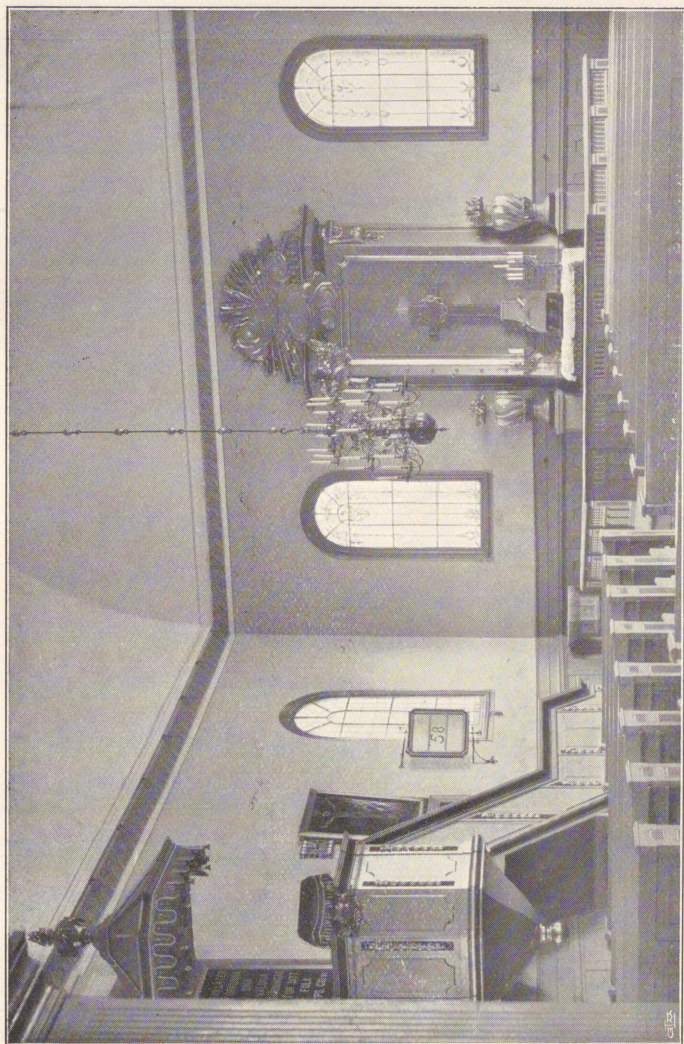
Sådan kyrkan skildrades i ofvananförla beskrifning från år 1801, så har den som bekant nästan oförändrad lefd sig ända till våra dagar.

De fört fyrkantiga fönstren blefvö dock efter på kyrkostyrelsens välförståelse besök upphuggna och försedda med rundbågar åren 1871—72, hvarjämte det befintliga spån-taket, som på mindre än 30 år måst repareras 6 gånger, som på resultatet blef tillfredsställande, år 1900 utbyttes mot tak af trägips.

Ena märkta restaureringsarbeten och en 1875 skedd befräsong af stora koret, som sjunkit, då där liksom öfver alla andra delar grundar under kyrkan, jämte omläggning af korgstegen blef och kyrkans inre oförändrad under hela dess förändradet, intill år 1885, då golvet omlades och väggarna rappades, hånkarna reparerades och målningen förnyades för en kostnad af sammanlagdt om 2,400 kr. Restaureringsarbetet hade dock redan år 1878 ombesörjts genom utförande af en s. k. Gurneysk tegel, som med inläggning och uppställning kostade omkring 1,500 kronor.

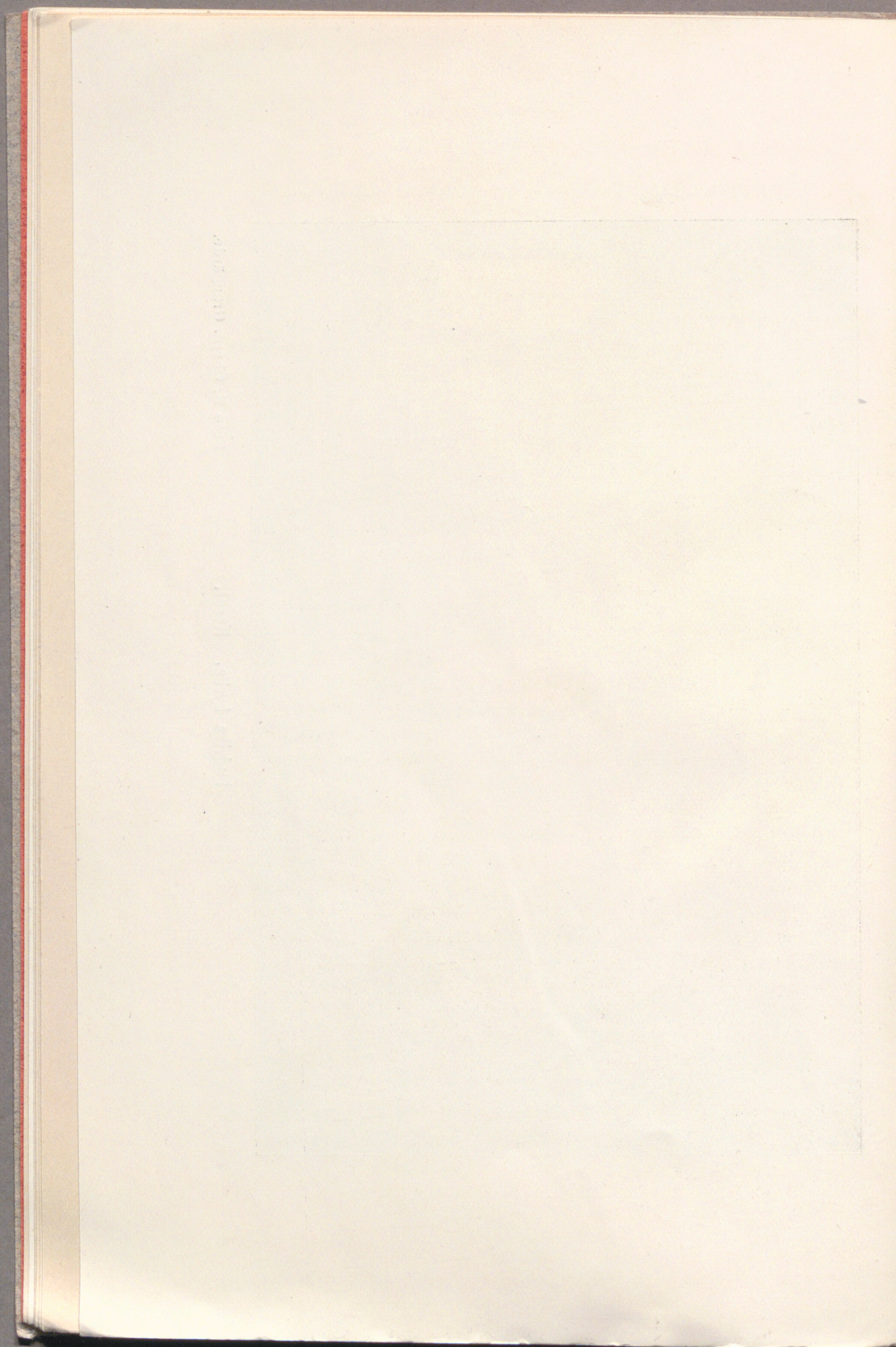
Åskledare på kyrkan uppsattes första gången år 1870 utbytt år 1887 med ny, hvilken senare dock vid restaureringen förnyades af helans oduglig, hvarför såväl kyrka som klosteramt så förägs med modern åskledare-anordning.

Klosteramtets åska blef en början 3 klockor, hvilas dock såsom språkligt arbeten år 1814 mot 2:ne nya Å-

Ludvika kyrka. Koret.

Foto K. Öberg, Grangårde.

en kostnad af 445 Rdr 26 sch. bco. Den större af dessa befanns vara spräckt år 1850, men dröjde det till år 1853, innan församlingen ansåg sig äga råd att besluta nyanskaffning. Då beställdes en ny klocka af 4 Sk \overline{H} vikt för en kostnad av 1,333 Rdr 16 sk. bco, och underkastades klockstapeln i samband med denna nyanskaffning en välbehöflig reparation under sommaren år 1854. Det är denna klocka, som numera efter år 1908 verkställdt inköp af ny storklocka är den mindre af de i nya klockstapeln upphängda klockorna.

Några särskildt värdefulla inventarier äger Ludvika kyrka icke.

Af det äldre kapellets silfver bortstulos redan år 1699 en silfverkalk med patén jämte ett stort tennstop. Som vi redan omnämnt, blef den nya kyrkan året efter sitt fullbordande beröfvad sin kassa och sin skrud. Och då kyrkan den 7 oktober 1821 öppnades för dagens gudstjänst befanns, att tjufvar under den gångna veckan gjort påhälsning och därvid bortfört, utom i kassaskrinet förvarade kontanta penningemedel och handlingar, en dopskål af silfver, ett guldbroderadt kalkkläde, en förgylld silfverkanna, en förgylld kalk af silfver, en förgylld patén och en oförgylld oblatask af samma metall samt en tennkanna och en svart mässhake.

Tjufvarna, som således gjorde ett godt kap, blefvo aldrig upptäckta, och det stulna var och förblef försvunnet.

Man hade nu ej råd att ersätta kyrksilfret på annat sätt än att kalk, patén och oblatask af silfver anskaffades från guldsmeden Hjulström i Köping för 227,4 Rdr rgs. och ersattes kannorna med tvänne af tenn, hvartill år 1864 inköptes en kanna af britanniametall. En svart mässhake i den stulnas ställe anskaffades år 1823 för 324 Rdr rgs.

*

*

*

Med bekymmer sågo de kyrkligt intresserade af Ludvika socknemän, huru deras anspråkslösa kyrkobyggnad, för hvars bibehållande intet åtgjorts på många år, allt mera började förfalla, men de dryga skattebördor — särskildt för skolväsendet —, som tryckte församlingen, tycktes ställa oöfvervinneliga svårigheter i vägen för den af behovet påkallade restaureringen. Emellertid fattades på kyrkostämman den 13 oktober 1902 det beslut, att medel, som inflöto för grafplatser, klockor o. s. v. vid begrafning, skulle fonderas för en blifvande ombyggnad eller nybyggnad af kyrkan, och hade därigenom ett uttryck gifvits åt församlingens önskan att något åtgöra.

Vi kunna därför räkna den nu afslutade kyrkorestaureringens historia från sagda dag. Hvartera av åren 1905, 1906 och 1907 afsattes till kyrkobyggnadsfonden dessutom 750 kronor, hvarjämte en församlingsmedlem till samma fond år 1906 skänkte 2,000 kronor. På så sätt hade fonden den 31 december 1906 vuxit till kr. 4,832: 62.

Under tiden hade emellertid ytterligare ett steg tagits på den väg, som slutligen ledde till den genomgripande restaurering, hvilken nu afslutats. På kyrkorådets tillstyrkan beslöts nämligen i kyrkostämman den 10 oktober 1905, att en utredning af sakkunnig person angående kyrkobyggnadens tillstånd skulle verkställas under loppet af år 1906, och anslogs härtill 1,500 kronor. En sådan undersökning gjordes af arkitekten i Öfverintendentsämbetet *Fritz Eckert*, som därefter lämnade det utlåtandet, att kyrkan, ehuru i största behof af en fullständig renovering, dock befanns vara i så pass godt stånd, att arkitekten icke kunde tillstyrka Öfverintendentsämbetet att godkänna ett eventuellt förslag om byggnadens utdömande.

Då denna skrifvelse delgafs kyrkostämman i december 1906, uppdrog stämman åt en kommitté att låta utarbeta förslag till kyrkans restaurering samt framlägga ett sådant jämte kostnadsberäkning för kyrkostämman.

Kommitterade gäfvo i uppdrag åt arkitekten *Gust. Améen* att inkomma med förslag härtill, efter hvars mottagande kommitterade afläto en skrifvelse till kyrkostämman, hvarur följande må anföras:

“Då kommitterade . . . redan från början och på grund af de undersökningar, kommitterade gjort, vore af den uppfattningen, att en tillfällig reparation, för hvilken kostnaden ej på något sätt med säkerhet skulle kunna beräknas, då ett sådant arbete gifvetvis med svårighet skulle låta sig begränsas, ej skulle komma att rättfärdiga de kostnader, som härpå eventuellt nedlades, hade kommitterade att söka erhålla plan och kostnadsberäkning för en genomgripande restaurering af kyrkobyggnaden.

För detta ändamål vände sig kommitterade till arkitekten i Öfverintendentsämbetet, Herr G. Améen, som benäget åtog sig inkomma med fullständigt restaureringsförslag.

Kommitterade, hvilka voro satta i tillfälle att under tiden för upprättande af detta förslag rådslå med arkitekten, vilja uttala som sin åsikt den, att förslaget är af den art, att det bör antagas. Samtliga föreslagna anordningar ha noggrannt diskuterats, och där så funnits behöfligt, såsom i fråga om centraluppvärmningen, ha erfarenhetsrön från andra liknande anläggningar inhämtats.

Hvad kostnadsförslaget beträffar, vilja kommitterade meddela, att kommitteledamoten, öfverbanmästare J. V. Granath, sedan arkitekten Améens restaureringsplan inkommit, gjorde en noggrann beräkning af kostnaderna enligt denna plan och därvid kom till en siffra, som visade sig nästan fullständigt motsvara den kostnadsberäkning, hvilken senare af Herr Améen tillställdes kommitterade.

Detta jämte tillförlitligheten af de siffror, hvilka i kostnadsberäkningen detaljerats, och som visa sig noga svara mot i vår trakt gängse priser, gifva kommitterade den vissheten, att man kan sätta fullt förtroende till kostnadsberäkningen.

Kommitterade få sålunda hemställa, att kyrkostämman ville för sin del besluta,

att Ludvika kyrka med allra första genomgripande restaureras i hufvudsak efter den plan, som härför uppgjorts af arkitekten Améen,

att för betäckande af de kostnader för denna restaurering, hvilka icke genom tillgängliga medel kunna likvideras, ett amorteringslån upptages i samband med den penninganskaffning, som kan visa sig vara af behovet påkallad för skolbyggnader i socknen, samt

att en kommitte tillsättes med uppdrag att träffa de aftal, som stå i samband med restaureringen, öfvervaka arbetet samt mottaga och förvalta de penningemedel, som till restaureringen inflyta.

Ludvika den 21 oktober 1907.

Sixtus Berthelsson.

Erik Falk.

C. Torssell.

Daniel Norman.

J. V. Granath.

*

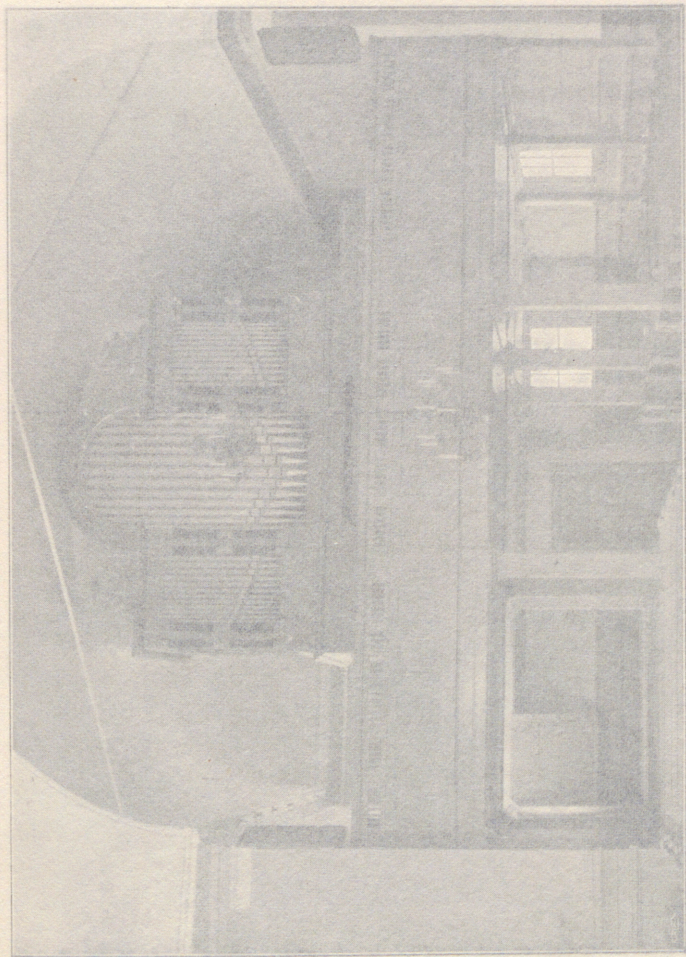
*

*

Det hedrar Ludvika församling, att detta kommitterades förslag utan någon som helst diskussion antogs vid kyrkostämman den 28 oktober 1907.

Till byggnadsnämnd för det beslutade restaureringsarbetet valdes de personer, hvilka omhänderhaft utredningen, och utsågo dessa inom sig kyrkoherde S. Berthelsson till ordförande samt öfverbanmästare Granath till kontrollant för det blifvande restaureringsarbetet, hvarjämte direktör Erik Falk anmodades fungera som kommitterades sekreterare.

Tack vare det största tillmötesgående från de myndigheters sida, hvilka hade att behandla restaureringsplanen, innan verkställandet därpå kunde efter Kungl. Maj:ts erhållna tillstånd påbörjas, var det möjligt för

Ludvika kyrka. Läktare och orgel.

Foto K. Öberg, Glasgårde.

att Ludvika kyrka med allra första genomgripande restaureras i hufvudsak efter den plan, som här för uppgjorts af arkitekten Améon,

att för beträkande af de kostnader för denna restaurering, hvilka icke genom tillgängliga medel kunna likvideras, ett amorteringslån upptages i samband med den penninganskaffning, som kan visa sig vara af behovet påkallad för skolbyggnader i socknen, samt

att en kommitté tillsättes med uppdrag att träffa de aftal, som stå i samband med restaureringen, öfvervaka arbetet samt mottaga och förvalta de penningmedel, som till restaureringens inflyta.

Ludvika den 21 oktober 1907.

Sietus Berthelsson.

Erik Falk.

C. Torssell.

Daniel Norman.

J. V. Granath.

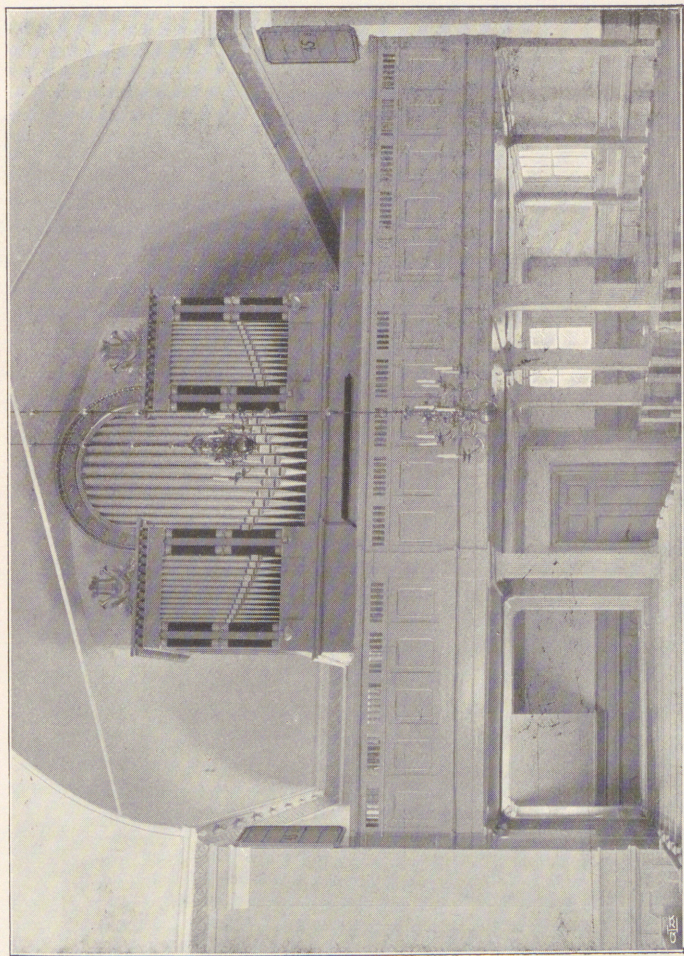
* * *

*

Det hedrar Ludvika församling, att detta kommittéens förslag utan någon som helst diskussion antogs på kyrkostämman den 28 oktober 1907.

Till byggnadsnämnd för det beslutade restaureringsarbetet valdes de personer, hvilka omhänderhaft anordningen, och utsågo dessa inom sig kyrkoherde S. Berthelsson till ordförande samt öfverbanmästare Granath till kontrollant för det blifvande restaureringsarbetet, hvar för sig direktör Erik Falk anmodades fungera som kommittéens sekreterare.

Tack vare det största tillmötesgående från de närbojandigheters sida, hvilka hade att behandla restaureringsplanen, innan verkställandet däraf kunde efter påskens Maj:ts erhållna tillstånd påbörjas, var det möjligt att

Ludvika kyrka. Läktare och orgel.

Foto K. Öberg, Grangårde.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

kommitterade att redan den 10 mars påföljande år i ortstidningarna införa annons om entreprenad, och blef efter pröfning af de inkomna anbuden byggmästaren *J. P. Jansson*, Hilläng, Ludvika, den 29 i samma månad antagen till entreprenör för arbetet.

Entreprenaden omfattade:

i kyrksalen: golfomläggning efter golfvets sänkning och efter inläggning af underbotten af asfaltisolerad cementbeton på stampad fyllning, ytterväggstommens rätande, förstärkning af takkonstruktionen, invändig afjämning af väggarna, takputsning med asbestbruk, omändring af korfönstren samt upptagande af ett nytt sådant, alla fönsters förseende med s. k. innanfönster, uppsättande af invändig panel, bestående af de gamla kyrkbänkarnas fasader, omändring af altarrund, läktarbarrier samt predikstolstrapp i samband med predikstolens sänkande, invändig målning af hvalf och väggar med kalkfärg samt af panel och snickerier med oljefärg,

värmekammare samt därofvan ny *sakristia* med invändigt rörade och putsade väggar,

kyrkobyggnadens förseende utvändigt med nya knutbräder samt påspikning af tillhandahållna aspspån,

ny klockstapel, hvartill det öfre timret dock skulle tillhandahållas af byggnadskommitteen,

utvändig målning af kyrka och klockstapel.

För dessa arbeten var entreprenadsumman .	20,500: —
Kommitterade anskaffade dessutom efter infordrade anbud timmer till klockstapelns konstruktion jämte järnbalkar för taket i värmekammaren för tillsammans . . .	3,115: 43
värmeelement med galler från Nordiska Värme- & Ventilations A. B., Göteborg	1,565: 63
bänkar till kyrksalen från Gräsbergs Snickerifabrik	4,058: —
aspspån till kyrka och klockstapel	2,587: 34
ny storklocka från Joh. A. Beckman & C:o, Stockholm, jämte omändring af den mindre klockans upphängningsanordning för	3,350: 58
Transport	35,176: 98

Transport	35,176: 98
orgel från J. Magnusson, Göteborg, hvarvid dock den gamla orgelns fasad användes, för	9,350: —
korfönster med delvis måladt katedralglas	220: 78
möbler till sakristian för	300: —
takbelysning för	113: —
nummertaflor med konstsmiden för	210: —
mattor för	450: —
och utbetalades dessutom	
för omläggning af stentrappor, som visade sig nödvändigt efter trösklarnas sänkande på grund af kyrkgolfvets sänkning	680: —
för bänkmålning, förgyllning vid altare, predikstol och orgelläktare, mattpåläggning, extra målningsarbeten o. s. v., c:a	1,450: —
för ränteförluster på kapital, som måste upplånas under byggnadstiden, innan amorteringslånet erhöles	832: 85
för diverse frakter och andra omkostnader	442: 92
för renovering af ljuskronor, stakar etc.	275: 28
för extra arbete, som tillkommit under restaureringen	702: —
till arkitekt- och kontrollantsarvoden, inkl. ritningar, detaljer, arbetsbeskrifningar och arbetskontrakt etc.	1,450: —
samt för grundläggning och sockelarbete	3,200: —
slutande siffran för restaureringen alltså på	<u>Kr. 54,853: 81</u>

För restaureringsarbetet hade anslagits 46,000 kronor, hvarutaf funnos tillgängliga i förut omnämnda byggnadsfond ungefär 6,000 kronor, med anledning hvaraf 40,000 kronor upplånades.

Emellertid var offervilligheten hos församlingsmedlemmarna samt hos ett flertal af de inom socknen ver-

kande större bolagen så stor, att kommitterade hade glädjen kunna i betydligt större grad, än från början afsetts, pryda templet.

Till i dag ha nämligen ej mindre än 4,881 kronor influtit i form af frivilliga gåfvor, i de flesta fall med uttryckt önskan om medlens användning till särskildt ändamål, såsom till orgelbyggnaden, till korfönster, till nummertaflorna, till takbelysningen, till mattor, till sakristians möblering o. s. v.

Att det på så sätt ådagalagda intresset varit för dem, hvilka omhänderhade restaureringen, i hög grad uppmuntrande, är ju själfklart, och är det mig vid detta tillfälle en kär plikt framföra kommitterades djupt kända tacksamhet härför.

Den sista af de nyss nämnda utgiftsposterna tillkom på grund af den högst förvånande upptäckt, som gjordes, då arbetet påbörjades, nämligen att kyrkan var byggd, utan att någon som helst grundläggning förut verkstälts. Ej ens där sockel var synlig, hvilade denna på fast grund, utan var sockeln lagd på bara marken. Kommitterade, som till sitt förfogande för uppsatsning af sockeln fått åt sig anslaget ett belopp af endast 200 kronor, ansågo sig gifvetvis ej kunna för framtiden så lämna kyrkan, utan beslöto utföra fullständig grundläggning, hvarigenom själfallet denna utgiftspost i betydlig mån måste ökas.

Emellertid ha kommitterade tillfredsställelsen kunna tillkännagifva, att, tack vare nyss nämnda frivilliga bidrag, endast ett belopp af omkring 4,000 kronor återstår att täcka.

Med domkapitlets tillstånd och efter tingshusbyggnadsskyldiges hörande förlades gudstjänsterna fr. o. m. den 26 april 1908 till tingssalen, där de intill denna dag förrättats, och påbörjades restaureringsarbetet redan den 21 i samma månad eller 3:dje dag påsk.

I samband med restaureringsarbetet ha dessutom enligt kyrkostämmobeslut kyrka och klockstapel försetts med modern åskledareanordning samt i kyrksalen inledts

elektrisk belysning, hvarjämte ock, sedan motor härför skänkts, orgelverket utrustats med anordning för bäl-garnas mekaniska drifvande.

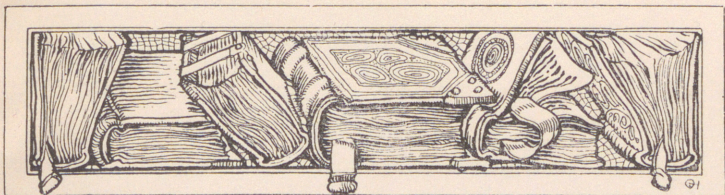
* * *

*

Restaureringsarbetet är nu afslutadt, och öfverlämna kyrkobyggnadskommittéer åter kyrkan i församlingens vård med ett varmt tack för det förtroende, som genom uppdraget att utföra arbetet kommit kommittéer till del, samt med den innerliga önskan, att församlingens visade offervillighet måtte bära goda frukter.

Ludvika "invigningsdagen" d. 31 Jan. 1909.

Erik Falk.

Källor.

Ludvika sockenarkiv.

Grangärde sockenarkiv.

A. Magnevill, Grangärde Församlings Minnesbok. I & II.
1907.

Abr. Hülphers, Dagbok öfver Dalarne, 1757, tr. 1761.

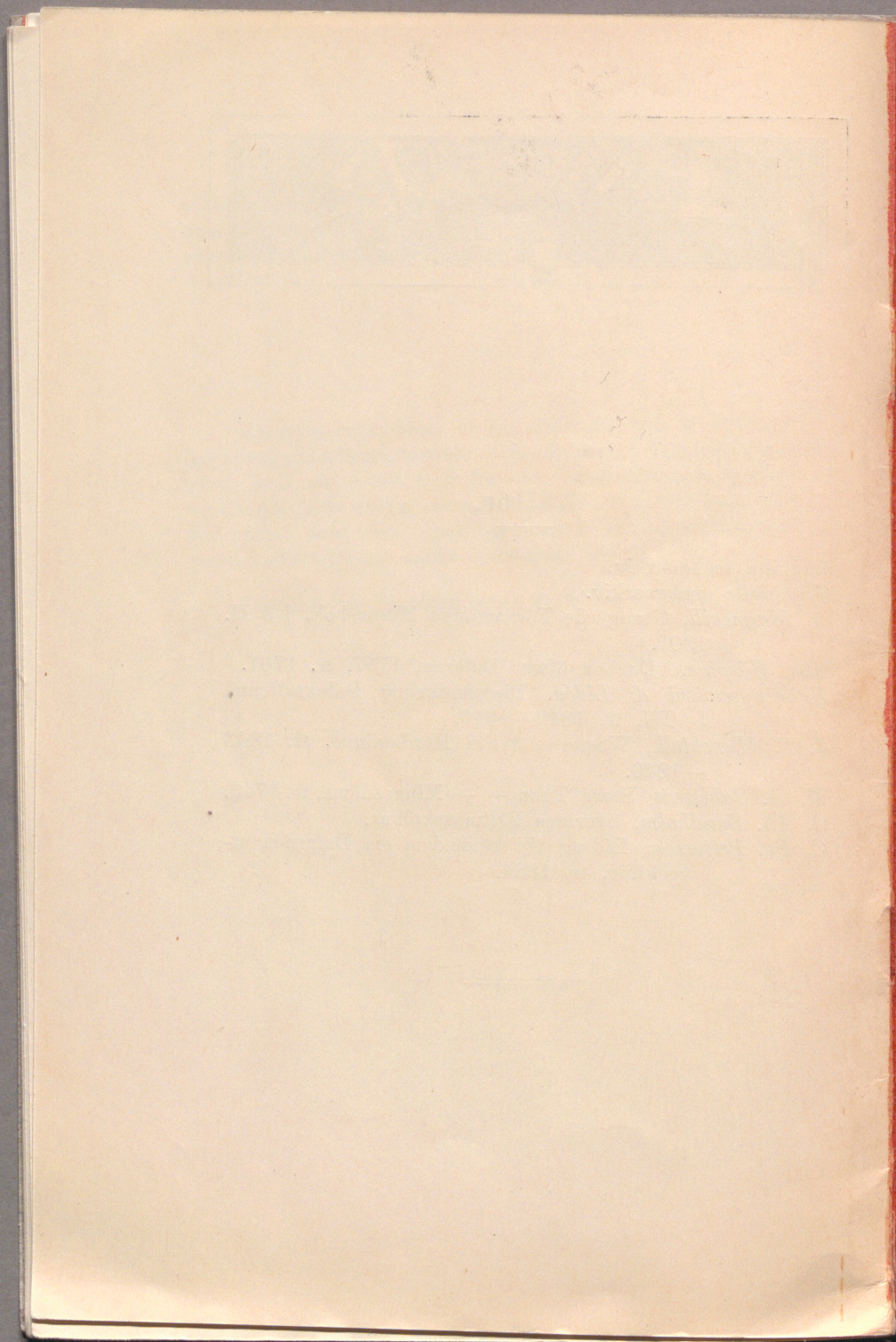
Kröningswärd & Lidén, Diplomatarium Dalekarlicum,
I- III, tr. 1842—1846.

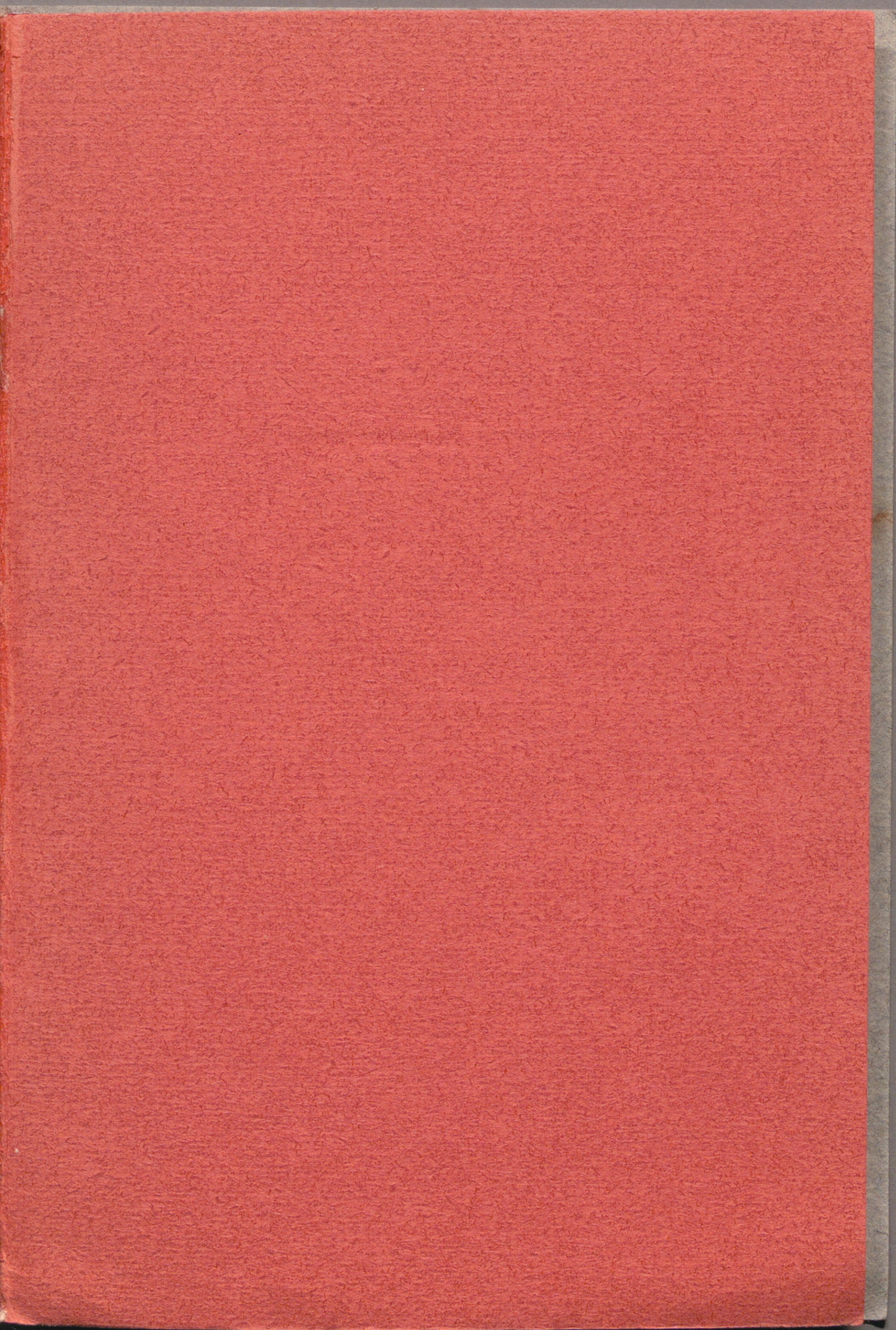
J. F. Muncktell, Westerås Stifts Herdaminne, tr. 1843
—1846.

M. A. Sahlstedt, Stora Tuna — — Minnesdöme, tr. 1743.

O. Th. Sundholm, Sveriges Fältmarskalkar.

C. Fr. Petterson, Bidrag till kännedom om Dalarnes ut-
veckling, tr. 1884.

Pris 1 krona.

